

Aanvraag van een projectsubsidie voor een cultureel-erfgoedproject

CJSM-KE-110513

Kunsten en Erfgoed

Arenbergstraat 9, 1000 BRUSSEL
Tel. 02 553 68 68 – Fax 02 553 69 69
Website: www.kunstenenerfgoed.be

In te vullen door de
behandelende afdeling
dossiernummer

ontvangstdatum

Wie vult dit formulier in?

Dit formulier moet ingevuld worden door de contactpersoon van de organisatie die een projectsubsidie aanvraagt voor een ontwikkelingsgericht of een internationaal cultureel-erfgoedproject.

Aan wie bezorgt u deze aanvraag?

U doet uw aanvraag zowel digitaal als op papier.

Stuur uw formulier en de bijbehorende bijlagen in 2 exemplaren naar Kunsten en Erfgoed, mevrouw Marina Laureys, afdelingshoofd Erfgoed, Arenbergstraat 9, 1000 Brussel.

Stuur uw aanvraag ook per e-mail op naar cultureelerfgoed@vlaanderen.be. Vermeld de volgende gegevens in de onderwerpsregel van uw e-mailbericht: 'Aanvraag projectsubsidie 20XX - naam organisatie'.

Waar vindt u meer informatie?

Informatie over het Cultureel-erfgoeddecreet vindt u op www.kunstenenerfgoed.be.

Als u vragen hebt over het aanvragen van projectsubsidies, kunt u contact opnemen met Lily Van Vaerenbergh, lily.vanvaerenbergh@cjsm.vlaanderen.be, tel. 02 553 69 14 of met Ellen Hanssens, ellen.hanssens@cjsm.vlaanderen.be, tel. 02 553 69 45.

Gegevens van de organisatie

1 Vul de gegevens van de organisatie in.

Het ondernemingsnummer is een uniek nummer voor elke organisatie met rechtspersoonlijkheid. Ook een stad, gemeente of provincie heeft een ondernemingsnummer. Het IBAN-nummer en de BIC-code vervangen uw rekeningnummer. Als u die nummers niet kent, kunt u ze bij uw bank opvragen.

naam van de organisatie Kerkwerk Multicultureel Samenleven (Huidevettersstraat 165 - 1000 Brussel)

eventuele roepnaam KMS

rechtspersoonlijkheid vzw

ondernemingsnummer 0 4 5 8 . 4 6 2 . 9 7 6

IBAN B E 4 8 7 8 6 5 7 5 7 3 8 1 2 7

BIC G K C C B E B B

webadres www.kms.be

2 Vul de contactpersoon en de correspondentiegegevens van de organisatie in voor dit project.

U hoeft het adres alleen in te vullen als het verschilt van de maatschappelijke zetel van de organisatie.

Alle correspondentie over deze aanvraag voor een projectsubsidie verloopt via deze contactpersoon en via dit adres.

aanschrijftitel De heer Mevrouw

voor- en achternaam Johan Vrints

straat en nummer Huidevettersstraat 165

postnummer en gemeente 1000 Brussel

telefoon- of gsm-nummer 02 502 11 28 of 0474 41 94 53

e-mailadres johan@kms.be

3 Vul de gegevens van de eindverantwoordelijke van de organisatie in.

U hoeft deze gegevens alleen in te vullen als ze verschillen van de gegevens van de contactpersoon en de correspondentiegegevens, vermeld in vraag 2.

aanschrijftitel De heer Mevrouw

voor- en achternaam ..... Didier Vanderslycke

straat en nummer ..... Huidevettersstraat 165

postnummer en gemeente ..... 1000 Brussel

telefoon- of gsm-nummer 0478 23 45 64

e-mailadres ..... didier@kms.be

Gegevens van het aanvraagdossier**4 Vul hieronder de titel van het project in.**

'De andere' anders bekeken. Beeldvorming in de religieuze kunst: een contextuele benadering

5 Geef hieronder de start- en einddatum van het project en van de fase waarvoor u de subsidie aanvraagt.

Let op! Een projectsubsidie wordt toegekend ter ondersteuning van een activiteit die qua opzet of doelstelling én in tijd kan worden afgebakend.

Een project kan over meerdere jaren lopen. In dat geval moet het project worden opgesplitst in verschillende fasen. Maximaal drie opeenvolgende fasen kunnen projectmatig worden gesubsidieerd. Voor iedere fase moet u dan een aparte subsidieaanvraag indienen. Een goedkeuring van een bepaalde fase betekent niet dat er ook een subsidie verworven is voor de volgende fase.

Hoe bepaalt u een start- en einddatum:

Als u op 15 september een projectaanvraag indient, kiest u een startdatum die valt in de eerste helft van het jaar dat volgt op de aanvraag. Als u op 1 maart een aanvraag indient, kiest u een startdatum die valt in de tweede helft van jaar waarin u de aanvraag doet. Voor het bepalen van een startdatum van een project kunt u het best ook rekening houden met de procedure die een aanvraag doorloopt. Die duurt ongeveer vier maanden, van ontvangst tot beslissing. Een project moet op zijn laatst afgerond zijn tegen 30 september van het jaar dat volgt op het jaar waarin de fase van het project is gestart. Projectfasen mogen in tijd niet overlappen.

	van (dd.mm.jjjj)	tot en met (dd.mm.jjjj)
duur van het volledige project	01/02/2012	31/12/2014
duur van deze fase	01/02/2012	31/12/2012

6 Kruis hieronder het soort project uit het Cultureel-erfgoeddecreet aan waarvoor u een projectsubsidie aanvraagt.

U mag maar één hokje aankruisen.

- ontwikkelingsgericht cultureel-erfgoedproject
- internationaal cultureel-erfgoedproject

7 Vul het gevraagde subsidiebedrag voor deze fase in.

64.685,00 euro

8 Hebt u voor dit project of voor delen van dit project bij de Vlaamse overheid een subsidieaanvraag ingediend?

ja. Vul hieronder de gegevens in van de andere subsidieaanvraag bij de Vlaamse overheid.

naam van de overheidsdienst .....

datum van de aanvraag dag   maand   jaar

gevraagd subsidiebedrag ..... euro

toegekend subsidiebedrag ..... euro

nee

Bij te voegen documenten

- 9 Voeg de volgende verplichte bijlagen bij uw aanvraag en nummer ze zoals aangegeven:
- een projectplan **als bijlage 1**. Achteraan in dit formulier vindt u een overzicht van de rubrieken van het projectplan en de sjabloon die u moet gebruiken voor het opstellen van dat plan.
  - een begroting met toelichting **als bijlage 2**. Als afzonderlijke bijlage bij dit formulier hoort een Excelformulier dat u als sjabloon moet gebruiken voor het opstellen van de begroting. Die afzonderlijke bijlage moet u downloaden van de website www.kunstenenerfgoed.be: klik achtereenvolgens op Erfgoed > Projectsubsidies > Formulieren. Achteraan in dit formulier vindt u daarnaast ook een overzicht van de rubrieken die u moet invullen, als toelichting bij de begroting.
  - samenwerkingfiches **als bijlage 3**. Achteraan in dit formulier vindt u fiches over de samenwerking en netwerking met andere culturele organisaties.

Ondertekening

10 Vul de onderstaande verklaring in.

Deze aanvraag moet worden ondertekend door de personen die de organisatie overeenkomstig de statuten rechtsgeldig kunnen verbinden. Voor deze aanvraag zijn dat de contactpersoon en de eindverantwoordelijke van de organisatie die u in vraag 2 en 3 hebt ingevuld.

Ik verklaar dat alle gegevens in het aanvraagdossier naar waarheid ingevuld zijn.

Ik bevestig dat ik de hieronder aangekruiste documenten die bij deze aanvraag gevoegd zijn, volledig heb gelezen en ermee akkoord ga.

- het projectplan
- de begroting met toelichting
- de samenwerkingfiches

Ik verklaar namens de hierboven vermelde organisatie, die ik vertegenwoordig, dat als de organisatie een projectsubsidie ontvangt, ze het projectplan zal uitvoeren zoals het is uiteengezet in het aanvraagdossier. De organisatie zal daarbij alle reglementaire voorwaarden naleven die zijn opgenomen in het Cultureel-erfgoed-decreet van 23 mei 2008 en in het bijbehorende uitvoeringsbesluit.

	contactpersoon	eindverantwoordelijke
datum	.....	.....
handtekening	.....	.....
voor- en achternaam	Johan Vrints	Didier Vanderslycke
functie in de organisatie	Adjunct-Coördinator	Nationaal Secretaris/ afgevaardigd bestuurder

Privacywaarborg

- 11 De gegevens die u meedeelt, worden door het agentschap Kunsten en Erfgoed, Arenbergstraat 9, 1000 Brussel, verwerkt voor identificatiedoeleinden. Overeenkomstig de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens hebt u het recht om kennis te krijgen van uw gegevens in ons bestand en zo nodig de verbetering ervan aan te vragen.
- Voor meer informatie over de verwerking van uw gegevens kunt u het register bij de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer raadplegen.

Overzicht van de rubrieken in het projectplan, de begroting en de samenwerkingfiches

- 12 Hieronder vindt u een overzicht van de rubrieken die u in het projectplan, de begroting met toelichting en de samenwerkingfiches moet opnemen.

U hoeft alleen die onderdelen op te nemen die op uw project van toepassing zijn.

Bijlage 1: Het projectplan

Vul het projectplan dat bij dit formulier wordt gevoegd in. Het projectplan telt maximaal **15 bladzijden**.

- 1 Korte beschrijving van de organisatie
- 2 Beschrijving van het project op inhoudelijk, methodologisch en zakelijk vlak
  - 2.1 Beschrijving van het project
  - 2.2 Beschrijving van het voortraject en voorgaande gesubsidieerde fase(n) van het project
    - Beschrijf het voortraject van het project
    - Beschrijf bij een aanvraag voor een tweede of derde fase de voorgaande gesubsidieerde fase van het project
  - 2.3 Evaluatie van het voortraject en voorgaande gesubsidieerde fase(n) van het project
    - Hoe evalueert u het voortraject op inhoudelijk, methodologisch en zakelijk vlak?
    - Hoe evalueert u de voorgaande gesubsidieerde fase(n) op inhoudelijk, methodologisch en zakelijk vlak?
  - 2.4 Doelstellingen van het project
  - 2.5 Beoogde effecten en resultaten
    - Welke effecten en resultaten wilt u met het project bereiken?
    - Welke methodieken hanteert u om de beoogde effecten en resultaten te bereiken?
    - Welke acties onderneemt u opdat de effecten en resultaten na afloop van de projectsubsidie niet verloren gaan?
    - Op welke wijze maakt u de resultaten kenbaar en stelt u die, samen met de opgedane expertise, ter beschikking van het cultureel-erfgoedveld?
  - 2.6 Doelgroepen
    - Welke doelgroepen wilt u met het project bereiken?
    - Welke kanalen en middelen zet u in om die doelgroepen te bereiken?
  - 2.7 Landelijk relevante dimensie
  - 2.8 Internationaal belang van het project
    - Wat is de internationale relevantie van het project?
    - Op welke wijze bevordert het project de internationale samenwerking en uitwisseling?
    - Wat is de relevantie van het project voor het cultureel-erfgoedveld in Vlaanderen?
- 3 Concrete uitwerking van het project door middel van een stappenplan met een gedetailleerde timing

Bijlage 2: De begroting met toelichting

- Vul het Excelformulier in dat u als sjabloon moet gebruiken voor het opstellen van de begroting. Dat Excelformulier moet u downloaden en als afzonderlijke bijlage bij dit aanvraagformulier voegen.
- Geef een gemotiveerde toelichting bij de begroting.

Bijlage 3: De samenwerkingfiches: de samenwerking en netwerking met andere culturele organisaties

Vul de samenwerkingfiches in die voor uw project van toepassing zijn. Per partner kunt u een fiche invullen en ondertekenen. Die fiche bevat de volgende gegevens:

- een beschrijving van de partner
- een gedetailleerde omschrijving van de rol en inbreng van de partner in het project
- de handtekening van de partner en de functie van de ondertekenaar.

Bijlage 4: persdossier

- Relevante persknipsels

Samenstelling stuurgroep project

- Gust De Preter (vrijwilliger)
- Marcel Gielis (docent Universiteit Tilburg)
- Jeroen Schoonjans (vrijwilliger)
- aan te werven personeelslid onder erfgoedsubsidie
- deskundige Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur
- Expert/stafleden van het Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving (KADOC)
- Docent Hogeschool-Universiteit Brussel
- Wetenschappelijke medewerker van CeMIS
- Stafmedewerker VVKSO
- Johan Vrints (KMS)

Bijlage 1: projectplan (maximaal 15 bladzijden)

1 Korte beschrijving van de organisatie

1 Geef een korte beschrijving van de organisatie.

Kerkwerk Multicultureel Samenleven vzw (KMS) is een open sociaal-culturele organisatie die beweging maakt rond diversiteit, racisme en migratie, ter bevordering van het samenleven van en de democratische samenwerking tussen mensen uit diverse cultuurgroepen, religies en levensbeschouwingen.

KMS zet concreet in op het respect voor de verhalen, de rechten en de waardigheid van mensen met een migratiegeschiedenis.

Voor KMS zijn daarbij de mensenrechtenverdragen en internationale conventies en in het bijzonder het perspectief van de christelijke grondteksten inspirerend en richtinggevend.

KMS werd op 29 mei 1996 als vzw opgericht na een voorgeschiedenis van feitelijke vereniging in het kader van de kerk in Vlaanderen en België. Van in het begin werd de vereniging mee gedragen door een aantal andere kerkelijke solidariteitsacties, zoals Welzijnszorg, Broederlijk Delen, Pax Christi – Vlaanderen, Caritas Internationaal Hulpbetoon. Er werd een nationaal secretariaat opgericht met een nationaal secretaris en een contractuele stafmedewerker die in overleg met een stuurgroep de werking verder dienden uit te bouwen. Naast het centrale secretariaat in Brussel heeft KMS in elke Vlaamse provincie en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een lokale afdeling, gecoördineerd door (deeltijds) vrijgestelde medewerkers en met vertakkingen naar diverse actiegroepen en werkgroepen met talrijke vrijwilligers.

Bij de verdere uitbouw van de organisatie waren beleidsplannen en voortgangsrapporten voor de periode 1999-2004 en 2005-2010 richtinggevend en zij werden ook door de Vlaamse Overheid opgevolgd met evaluaties en aanbevelingen. Ter illustratie:

- De adviescommissie van de Vlaamse Gemeenschap voor de bewegingen bevestigde in haar rapport van 19 april 2004 *“dat de organisatie werkt rond een relevant maatschappelijk thema en dat ze een doordachte visie heeft en weet hoe ze bewegingswerk kan realiseren”*.
- Uit het verslag van de visitatiecommissie van 19 februari 2009: *“KMS weet met beperkte middelen een uitgebreide en kwaliteitsvolle werking uit te bouwen... Hoewel uit evaluaties blijkt dat het publiek dat momenteel bereikt wordt gemengd is qua gender, levensbeschouwing en leeftijd, zou het toch goed zijn op zoek te gaan naar extra kanalen om het brede publiek te bereiken en niet te snel terug te vallen op het vertrouwde netwerk.”*

Voor het derde beleidsplan (2011-2015) heeft KMS haar doelstellingen opnieuw geformuleerd. Voortbouwend op de ervaring en expertise van de voorbije perioden willen wij naar 2015 toe:

- Racisme en discriminatie keren in de individuele levenssfeer en in maatschappelijke instellingen.
- De effectieve en systematische ‘ontmoeting in verscheidenheid’ bevorderen tussen personen en groepen van verschillend etnisch-culturele achtergrond, religie en levensbeschouwing.
- De immigratie benaderen vanuit de oorzaken en de immigranten erkennen als rechtzoekenden.
- De culturele en levensbeschouwelijke diversiteit effectief laten doordringen in het organisatie-, personeels- en vrijwilligersbeleid in het (christelijk) middenveld.

Dit derde beleidsplan werd goedgekeurd door de Vlaamse Minister van Cultuur.

2 Beschrijving van het project op inhoudelijk, methodologisch en zakelijk vlak

2.1 Beschrijving van het project

2 Beschrijf het volledige project en geef daarbij de verschillende fasen en onderdelen aan.

Ter realisatie van de eerste doelstelling van de organisatie ‘racisme en discriminatie keren’ werkt KMS in de beleidsperiode 2011-2015 twaalf acties en initiatieven uit. Dit project sluit daarbij aan.

Het project *‘De andere’ anders bekeken. Beeldvorming in de religieuze kunst: een contextuele benadering* beoogt in eerste instantie een verkenning uit te voeren van publieksgerichte religieuze kunst, zoals preekstoelen, beelden, andere religieuze kunstschaten, schilderijen, glasramen, katholieke promotieposters en dergelijke maar ook immaterieel erfgoed zoals religieuze processies, de formulering van kerkelijke en religieuze uitspraken en documenten, ... Alle objecten en het immaterieel erfgoed dat we aan bod zullen laten komen, zijn daarbij drager van beeldvorming

vanwege de katholieke kerk - en ook vanwege andere gemeenschappen - over niet-blanke mensen, mensen met een niet-christelijke levensbeschouwing, ongelovigen, andersgelovigen, enz. ... .
Deze beeldvorming kan zowel positief als negatief zijn. Elke locatie en situatie zijn hierin anders. Soms kunnen bepaalde elementen, waaraan plaatselijk aandacht wordt besteed, juist de bestaande beeldvorming /aanwezige objecten in een nieuw licht plaatsen.

Omwille van onze interesse voor de rijkdom van het kunstpatrimonium en de vele manieren waarop een inhoudelijke boodschap over andere gemeenschappen vertolkt werd en wordt, werken we in dit project per provincie met enkele representatieve (uitgesproken negatieve en/of uitgesproken positieve) voorbeelden. We zullen deze voorbeelden samenbrengen in een overkoepelend verband dat dan gemakkelijk thematisch ontsloten kan worden. De keuze van representatieve voorbeelden zal door de stuurgroep en de betrokken professionele krachten afgewogen worden in samenspraak met de bredere betrokken erfgoedgemeenschap.

In tweede instantie zullen we op creatieve manieren aan ontsluiting werken (via gegidste wandel- of fietstours maar ook door een interactieve website, tentoonstellingen en educatieve pakketten).

De ontsluiting is een project dat onder meer aangegaan zal worden met studenten van de lerarenopleidingen van de Hogeschool Universiteit Brussel en ook in nauwe samenwerking met het Vlaams Secretariaat van het Katholieke Onderwijs (o.a. leerplancommissies geschiedenis en esthetica van het VVKSO, Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs) en CeMIS (Centrum voor Migratie en Interculturele Studies) naast de inbreng van de overige partners.

In derde instantie wensen we deze analyseoefening rond toonaangevende beeldvormingcasussen ook met andere religieuze en levensbeschouwelijke gemeenschappen aan te vatten. Daarbij worden verschillende levensbeschouwelijke gemeenschappen benaderd en uitgenodigd om de houding met betrekking tot de beeldvorming over de eigen en andere gemeenschappen te ontleden. Deze evaluatie kan dan op educatieve manieren binnen de eigen gemeenschappen en bij anderen bespreekbaar gemaakt worden. We laten ons daarbij ondersteunen door o.a. CeMIS (UA), MANAvzw, Axcent en ElKalima.

Samen met de hierboven vermelde partners en ook met de andere belanghebbende partners zoals Het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur (CRKC), het Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving (KADOC)... bouwen we inzake dit project een brug naar het brede erfgoedveld. Deze erfgoedgemeenschap van onderzoekers, beheerders en zorgers voor religieus erfgoed willen wij een belangrijke rol en verantwoordelijkheid geven. Daarnaast betrekken we in dit project ook graag het bredere publiek. Zo kunnen we een gehele erfgoedgemeenschap stimuleren rond dit thema.

KMS, de projecthouder, neemt in dit alles een ondersteunende rol op zich. De doelstelling is om de lokale partners continue te stimuleren om dit thema ter harte te nemen en mee te werken aan het ontsluiten van materiaal. We stellen daarbij onze expertise van dit project ter beschikking zodat lokale erfgoedactoren initiatieven kunnen uitwerken in de lijn/de geest van dit project of deze thematiek.

Het ligt in de bedoeling van dit project om – in samenwerking met de verschillende partners uit de erfgoedsector, uit de religieuze en levensbeschouwelijke sector, uit de toeristische sector en uit de academische wereld - te komen tot deze hele gamma aan activiteiten, producten en resultaten.

Dit alles werken we dan stapsgewijze uit:

In 2012 met:

- Een voorafgaandelijke **folder** waarin de zoektocht van het project gesitueerd wordt voor erfgoedcellen, heemkundige kringen en de brede erfgoedgemeenschap en de mogelijkheid gegeven wordt om suggesties of vragen in te zenden op een centrale website (begin 2012)
- Uitwerken van een **dynamische website** met duidelijke functionaliteiten voor inbreng van regionale en lokale suggesties (begin 2012)
- Verder **inventarisatiewerk** materiële en immateriële erfgoedvoorbeelden (2012-2014). Het is wellicht niet realistisch om hierbij een exhaustief resultaat te beogen. Wij willen vooral exemplarisch te werk gaan en de representatieve staalkaart functioneert daarbij als werkinstrument om de meest relevante typevoorbeelden (exempla) in kaart brengen.
- Systematiseren en vervolledigen van de **bibliografie**.
- Het omstandig duiden van de objecten uit de publieksgerichte religieuze kunst en – indien mogelijk - ook het immateriële erfgoed. Bij deze **duiding van het kunstwerk** komen de traditie van de kunstenaar, de relatie tot de seculiere of kerkelijke opdrachtgever(s), de perceptie van de objecten of het immateriële erfgoed bij het volk en een context van de interreligieuze en/of inter-levensbeschouwelijke relaties vroeger

en nu aan bod. Deze betekenis wordt verder vertaald in de ontsluitende 'producten' van dit project. Hiervoor zal per representatief object een logboek bijgehouden worden.

- Concrete aanzetten geven in **opleidingen** en in het vormingswerk inzake beeldvorming over 'de ander'. Aan de hand van het door het project onderzochte materiaal worden reflectieprocessen inzake deze beeldvorming in gang gezet en gestimuleerd.
- Eerste **gegidste routes** voor geïnteresseerden (in steden of landelijke gebieden) (2012-2014).
- Mogelijke bijdrage aan de **erfgoeddag** 2012 'Helden'.
- **Aanzetten** voor de opbouw van een **tentoonstelling** (roll-ups) rond de objecten en het immateriële erfgoed dat in verband staat met ons project.

In 2013 met:

- Uitwerken van educatieve **pakketten** voor groepen en leerkrachten die met de voorbeelden en de (inherent) boodschappen van vroeger en nu aan de slag willen gaan om de wederkerige 'vijandsbeelden' bespreekbaar te maken.
- Realiseren **rondreizende tentoonstelling** met duidende roll-ups over toonaangevende, representatieve (negatieve en/of ook positieve) religieuze kunstobjecten uit de verschillende regio's in Vlaanderen en uit Brussel. Deze tentoonstelling, die op verschillende plaatsen zal komen te staan, zal uit minimaal 30 uitgewerkte roll-ups bestaan: 5 per provincie en 5 voor Brussel.
- Twee **gegidste routes** voor geïnteresseerden (in steden of landelijke gebieden) (2012-2014), met een voorkeur voor Turnhout en Brugge waar de contacten reeds gelegd zijn.
- Voorbereidend werk **slotpublicatie**.
- Voorbereidend werk studiedag 2014.
- Voorbereidend werk contacten verschillende levensbeschouwelijke en religieuze gemeenschappen.

In 2014 met:

- De rondreizende **tentoonstelling** met roll-ups van objecten uit verschillende regio's zal nu **lokaal** georganiseerd worden. De desbetreffende roll-ups komen nu bij de objecten in kerken, religieuze gebouwen of musea waarover ze spreken. Deze informatie over de verschillende objecten en immaterieel erfgoed zal in overeenkomst met de lokale verantwoordelijken definitief als duiding bij de verschillende individuele objecten geplaatst worden. Zo komt het project tot het resultaat dat bestaande betekenisvolle objecten via onderbouwd en blijvend materiaal voor het brede publiek geduid worden.
- Afwerking van een overkoepelende inhoudelijke publicatie.
- **Minipublicatie** met overzicht van het project, met als bedoeling de bezoeker te informeren en aan het denken te zetten.
- Effectieve stappen ondernemen om het **reflectieproces** over deze historische en eventueel actuele negatieve/positieve beeldvorming **in andere gemeenschappen en levensbeschouwelijke tradities** aan te moedigen.
- Concrete dialooginitiatieven opzetten met personen met een migratieverleden die zich hier slachtoffer voelen van beeldvorming, maar die in de landen van herkomst eventueel andere verhoudingen hebben tot bepaalde religieuze en levensbeschouwelijke gemeenschappen of cultuurgroepen.
- Via de gefinaliseerde **representatieve staalkaart** willen wij ook een aanbod doen aan de beheerders van databanken in het erfgoedveld om - in overeenkomst met hen - deze databanken te voeden met nog concretere zoekcriteria inzake de onderzoeksdomeinen van het project (bij voorbeeld 'de jood', 'de moslims', 'ketterij'...).
- Finaliseren van pakketten voor groepen en leerkrachten die met de voorbeelden en de (inherent) boodschappen van vroeger en nu aan de slag willen gaan om de wederkerige 'vijandsbeelden' bespreekbaar te maken.
- Organiseren van een **afsluitende studiedag** inzake de bevindingen van het project: Hierbij wordt in eerste instantie gefocust op de kerk en haar verhouding tot diversiteit in religieus, levensbeschouwelijk en maatschappelijk perspectief. Het uiteindelijke opzet is daarbij telkens onderliggende denkbeelden te ontdekken en tegelijk ook inzicht te geven in de actuele vormen van levensbeschouwelijke ontmoeting (= core business van KMS). Toch concentreren we ons gaandeweg ook op de invalshoek van andere tradities en gemeenschappen aangaande deze thematiek. Om dat te realiseren worden de bestaande levensbeschouwelijke partners van KMS aangesproken en mee betrokken.
- Een **publicatie** die de interpretatiekaders en achtergrond van het gehele project duidelijk kadert voor een breed, geïnteresseerd publiek.

2.2 Beschrijving van het voortraject en voorgaande fase(n) van het project

3 Beschrijf het voortraject van het project.

Geef aan welke voorbereidende acties u al hebt ondernomen.

De aanleiding tot dit project was de commotie in 2008 in de pers (cf. bijlage 4) over een barokke preekstoel in Dendermonde waarbij een duidelijk oosterse figuur met een boek vertrappeld lijkt te worden door engelen.

Een volgende aanzet voor dit onderzoek vormden enkele tentoonstellingen en vooral de daaruit resulterende publicaties of websites:

- *'Exotische Primitieven'* (Brugge Groeningemuseum 2007) waarbij het Groeningemuseum zijn eigen collectie Vlaamse Primitieven bekeek vanuit een vernieuwend standpunt. De Vlaamse Primitieven waren immers schilders die leefden in een tijd dat de wereld "groter" werd (globalisering avant la lettre). De expositie belichtte de kijk van de Vlaamse Primitieven op de ontdekking van andere culturen en illustreert hoe Arabische, Oosterse en later ook Amerikaanse elementen in hun kunstwerken opduiken.
- *'Black is Beautiful: de zwarte mens in de Nederlandse kunst'* (De Nieuwe Kerk Amsterdam 2008) met ongeveer 135 schilderijen, tekeningen en manuscripten uit binnen- en buitenlandse collecties. De expositie toonde werken vanaf 1330 via de Gouden Eeuw naar de hedendaagse kunst en was onderverdeeld in drie secties: de Oude Wereld, de Nieuwe Wereld en de Moderne Wereld, met onderverdelingen als de zwarte koning, sterke mannen en vrouwen, Afrika, Amerika en de slaven. Voor meer informatie: <http://erfgoeddag.faronet.be/nieuws/black-beautiful>

Een andere aanzet was een tip uit Mechelen betreffende een voorstelling in de huidige St. Pieter- en Paulkerk (voorheen Jezüetenkerk) in de Keizerstraat te Mechelen van de vier eertijds gekende werelddelen, waaronder Europa met het boek der wijsheid, Azië met het geldkistje (dure specerijen) Amerika met een Indiaan en Afrika met wilde dieren.

Vanaf de tweede helft van 2009 werd er een verregaande exploratie van erfgoed en historiografische en iconografische literatuur uitgevoerd in het kader van een door de Raad van Bestuur van KMS toevertrouwde benevole onderzoeksopdracht aan Gust De Preter met rapportering aan stafmedewerker Johan Vrints:

- Opzoekwerk in de database van Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium - Jubelpark 1 - B 1000 Brussel - <http://www.kikirpa.be>. De database bevat onder andere het 'Fotorepertorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen'. Dit gebeurde met de volgende zoektermen:
Instelling: kerk
Instelling: kathedraal
Instelling: klooster
Rol persoon: jood
Rol persoon: Arabier
Rol persoon: zwarte ras
Rol persoon: gele ras
Abstractienaam: triomf van het geloof
Abstractienaam: 'ketterij'
Abstractienaam: 'synagoog'
Abstractienaam: 'heiden(dom)'
Abstractienaam: 'moslim', 'muzelman', 'islam'
- Contact met CRKC om hun databases te controleren op basis van zoektermen zoals bij www.kikirpa.be.
- Deelname aan een studiedag van CRKC over lokale erfgoedprojecten en de al dan niet openstelling voor het grote publiek.
- Regelmatige inhoudelijke contacten met Faro over dit project, waarbij we sterk gestimuleerd werden om een projectaanvraag te doen.
- Contacten KADOC (via studiedag over erfgoed van het allochtone middenveld in Vlaams Parlement).
- Contact met IVA (Vlaamse administratie): vooral verdere contacttips gekregen.
- Contact met historici en andere academici, die zich bereid verklaarden om het project te ondersteunen: o.a. uit CEMIS/UCSIA –UA, KADOC, KUL, HUB, Universiteit Tilburg.
- Bestendig aangroeiende literatuurlijst.
- Uitbreiding informele werkgroep met een tweede vrijwilliger die zich focust op het Brussels erfgoed.
- Contacten provinciale erfgoedconsulenten en eerste contacten heemkundige kringen.

- Verkenning van de mogelijkheden van het project in het vooruitzicht van de erfgoeddag 2012 met als thema 'Helden'.
- Contacten met historici verbonden aan heemkundige kringen.
- Veldonderzoek en eerste testcases: houtsnijwerk koor Onze-Lieve-Vrouwekerk Aarschot, preekstoel Begijnhofkerk Brussel en preekstoel Onze-Lieve-Vrouwekerk Dendermonde met enkele specialisten ter zake.
- Verdere uitwerken van een representatieve staalkaart van objecten uit de publieksgerichte religieuze kunst en – zo mogelijk - uit het immaterieel erfgoed, als werkinstrument om tot de meest relevante 'exempla' te komen.
- Voorstelling van ons project op een Brusseldag van de Vlaamse erfgoedcellen met veel terugsuggesties.
- Eerste contacten met andere levensbeschouwingen over het projectonderwerp.

4 Beschrijf bij een aanvraag voor een tweede of derde fase de voorgaande gesubsidieerde fase(n) van het project.

Geef aan welke acties u al hebt ondernomen in voorgaande gesubsidieerde fase(n).

2.3 Evaluatie van het voortraject en de voorgaande fase(n) van het project

5 Hoe evalueert u het voortraject op inhoudelijk, methodologisch en zakelijk vlak?

Inhoudelijk:

Uit dit voortraject distilleerden we **enkele belangrijke (historische) lijnen**, waarvan de derde en vierde gelinkt zijn aan de omvangrijke impact van het Habsburgse beleid (16e - 18e eeuw) op de artistieke (kerkelijke) voorstellingen in de Zuidelijke Nederlanden.

Als illustratie van de bevindingen uit het voortraject worden deze lijnen hier kort toegelicht:

1. Stereotiepe of vijandige afbeeldingen van joden, vooral in de (laat) middeleeuwse kunst

Het sacrament van mirakel (over de beschuldiging van hostieontering), oude wijsheid versus nieuwe wijsheid, kerk versus synagoge, de wandelende jood, enz,... .Vooral calvariescènes bieden de mogelijkheid om de vijanden van het geloof af te beelden. Joden fungeren hier als representaties van het kwaad: met baard, uitgesproken kledij (typische hoeden of tulbanden), wratten, uitpuilende ogen, vlezige lippen, gele kledij (kleur van hoeren, ketters en joden). Vanaf de 15de E. worden ze vaak voorgesteld als islamitische oosterlingen.

2. Vikings, Poitiers, Moren, kruistochten...

In de Middeleeuwen kwam ook een negatieve beeldvorming aan bod tegenover vijanden uit omliggende of verafgelegen streken. In de kerkelijke litanieën zal het vroegmiddeleeuwse "Van de Noormannen verlos ons Heer" of ook wel "A furore Normannorum, libera nos Domine" bijvoorbeeld nog worden gebeden tot aan het Tweede Vaticaans Concilie (omstreeks 1965). Naast de Noormannen werden ook de Moren uit het Iberisch schiereiland, Oost-Europeanen en de oosterlingen waarmee men kennis maakte tijdens de verschillende kruistochten in de kunst in een wisselend licht voorgesteld. Santiago de Compostella was daarenboven een bedevaartsplaats waar sinds de Middeleeuwen tot op vandaag de aanbidding van de apostel Jacobus Matamoros (de Morendoder) centraal staat. In latere eeuwen werden deze thema's regelmatig hernomen in miniaturen, tekeningen en romantische geschiedschrijving.

3. Het Turkse vijandbeeld: Een complexe, door imperialisme getekende, politieke context

In de propaganda van overheidswege (de kerk en de Habsburgse keizerlijke hoofdstad Wenen) vormden Turken/het Ottomaanse Rijk en diverse reformatorische strekkingen allen een bedreiging. In tijden van conflicten leidden deze godsdienstige en politieke belangen soms zelfs tot vreemde allianties.

In die complexe imperialistische, maar te gelegener tijd religieus geëxploiteerde context, zijn er een aantal 'piekmomenten' die in de perceptie (en de propaganda) in West-Europa een enorme impact gekend hebben:

- ✓ Eerste (mislukt) beleg van Wenen door de Ottomanen: 1529
- ✓ Zeeslag bij Lepanto:1571

- ✓ Oorlogen tussen de Polen en de Ottomanen
- ✓ De oorlog tussen Habsburgers en Ottomanen in de Balkan: 1593-1606
- ✓ De Venetiaanse-Ottomaanse oorlog 1645-1669
- ✓ Tweede beleg van Wenen door de Ottomanen (en hun bondgenoten): 1683
- ✓ Val van Belgrado na een Oostenrijkse belegering (1717)

Waarschijnlijk heeft heel deze politieke context niet alleen in het Oostenrijks 'kerngebied' van de Habsburgers, maar ook in een wingewest als de Zuidelijke Nederlanden de artistieke productie ten tijde van de contrareformatie, de kerkelijke barokkunst, ingrijpend gefinancierd en beïnvloed.

4. 17de en 18de eeuwse voorstelling/iconografie van de triomferende kerk die ketterij en ongelooft verdelgt

Deze periode werd gekenmerkt door de nauwe verwevenheid tussen de katholieke kerk en de Habsburgse machthebbers. In schilderijen, preekstoelen... wordt de Kerk voorgesteld als het Ware Geloof, de 'nieuwe Eva' die de slang/het monster nu echt overwint in tegenstelling tot de eerste Eva. Een zinnebeeldige figuur met tiara is dan tegelijkertijd de verbeterde uitgave van Hercules, die triomfeert over de Hydra van Lerna (het veelkoppige slangenmonster als zinnebeeld van diverse ketterijen of vormen van ongelooft) of de Nemeïsche leeuw.

5. Norbertus' afrekening met de ketter Tanchelm

Dit verhaal is historisch te situeren in de 12de eeuw. De meeste afbeeldingen van deze episode duiken pas 500 jaar later in de kerkelijke kunst op. Norbertus en Tanchelm lijken in de context van de contrareformatie te fungeren als de ideale voorafbeelding van een heilige versus het prototype van de tegenstander of vijand van de kerk en de eucharistie. Deze scene wordt zelfs nog hernomen in kunstwerken van de eerste en zelfs van de tweede helft van de 20ste eeuw.

Tanchelm verschijnt ook als attribuut bij andere heiligen, zoals Rumoldus (8^e eeuw), de martelaren van Gorcum en bij de martelares Catharina van Alexandrië (3^e – 4^e eeuw).

6. Andere heiligen uit het verleden die eeuwen later opgevoerd worden als triomfators over / slachtoffers van ketterij of ongelooft

Bijvoorbeeld Sint-Dominicus, H. Augustinus, Sint- Joris, Sint-Servaas, Sint-Willibrordus...

Een variante hierop is het verheerlijken van de slachtoffers van de ketterijen of van het ongelooft, zoals de martelaren van Gorcum, die op hun beurt soms kettters vertrappelen.

7. 18^e eeuwse voorstelling / iconografie van de triomferende kerk via de missie

Missionarissen en heiligen bekeren de heidense volkeren in de nieuw ontdekte continenten en brengen daar de superieure Europese cultuur. Dit alles (heiligen, superieure katholieke Europa, onbeschaafde, mysterieuze of schrikwekkende heidenen van de andere continenten) wordt uitgebeeld in preekstoelen en ander kerkmeubilair.

8. 'Turcofobie' en barbarij als schrikbeeld

Vooraf vanaf de 18^e eeuw werd de vrees voor piraterij en de slavenhandel o.a. via kerkelijke kunst gevoed. Kloosterorden zoals de Trinitariërs ijveren voor het vrijkopen van slaven en propageren een afschrikwekkend beeld van 'de Turk' (dan dikwijls in Noord-Afrika gesitueerd).

9. Positieve of alternatieve voorstellingen, tegen de heersende tijdsgeest in

Bijvoorbeeld een Petrusbeeld als symbool voor een nederige en rouwmoedige kerk die afstand doet van haar macht. Of een 'gedenkteken' voor de slachtoffers van de inquisitie of een schilderij met personages uit vreemde culturen die fungeren als voorbeeldfiguren, zonder daarbij in 'exotisme / oriëntalisme' te vervallen...

Methodologisch en zakelijk:

Het voortraject zette ons ook op weg om dit project organisatorisch goed te funderen. We kwamen daarbij tot de volgende belangrijke conclusies:

- We leren in eerste instantie vooral informeel en op basis van toevallige vondsten over/van het bestaan van 'stigmatiserende kunstobjecten' (en soms het tegenovergestelde). We slagen er op die manier toch in om onze lijst van deze 'beledigende kunstvoorstellingen' in grote mate uit te breiden met nieuwe voorbeelden uit Antwerpen, Brugge, Brussel, Aarschot, Mechelen, Turnhout, Gent, Aalst,... . Het begin van een vakkundige representatieve staalkaart, waarin diverse aspecten of lijnen binnen de onderzochte thematiek aan bod komen, krijgt vorm.

- De zoektocht is uitdagend en de aangesproken partners vinden het een interessante vraagstelling.
- Op KMS beginnen we belangrijke en relevante literatuur te verzamelen.
- Alleen het thema 'antisemitisme' en in mindere mate het thema van beledigende voorstellingen van/over zwarte mensen werd in het verleden al systematisch uitgewerkt binnen de context van bepaalde projecten.
- Bestaande databases catalogiseren niet volgens onze zoektermen.
- Omwille van de volledigheid en de adequatere beschikbare catalogisering lijkt het aangewezen om de focus niet alleen te richten op het patrimonium van kerken, kloosters en andere kerkelijke instellingen, maar ook op relevante stukken uit de collectie van musea, zodat het hele publieksgerichte religieuze kunstveld in beeld komt. Vermits er ook beelden/beeldvorming bestaan/bestaat in andere tradities - zoals bij protestanten (zie bijvoorbeeld kinderbijbels) maar dan op een andere wijze - is het aangewezen voor deze tradities ook het 'woord' (heilige boeken, inspirerende teksten en verhalen) centraal te stellen. Bijgevolg voorzien we om gaandeweg een databank van voor ons thema relevante teksten uit te werken.
- Contacten met relevante wetenschappelijke en academische instellingen gebeuren op gezette tijden (met KUL, HUB, CEMIS, Universiteit Tilburg) en met de onderwijswereld (VSKO, leerkrachtenopleidingen).

---

6 Hoe evalueert u de voorgaande gesubsidieerde fase(n) van het project op inhoudelijk, methodologisch en zakelijk vlak?

2.4 Doelstellingen van het project

7 Beschrijf de doelstellingen van het project.

1. Verzamelen: een brede en representatieve staalkaart maken van religieuze kunstobjecten uit het verleden, waarin 'de andere' uit- of afgebeeld wordt, met voldoende relevante voorbeelden van publieksgerichte religieuze kunst in alle Vlaamse provincies en in Brussel.
2. Verwerken: de gevonden voorbeelden documenteren en onderzoeken, wetenschappelijk onderbouwde achtergrondteksten samenstellen bij deze voorwerpen (historische context, betekenis, opdrachtgever, ideologische achtergrond) en deze contextuele benadering confronteren met actuele visies over dit thema binnen de kerk en het denken hierover in de samenleving.
3. Ontsluiten: het brede publiek via een heel gamma aan activiteiten, producten en resultaten over dit thema sensibiliseren. Publieksgerichte religieuze kunst of immateriële religieuze tradities worden getoond en op een nieuwe manier uitgelegd. Daarbij gaan we uit van historische inzichten inzake de objecten en inzake het immateriële erfgoed maar ook inzake de samenleving die de objecten en het immateriële erfgoed voortbracht.
4. Dialog bevorderen: op deze manier beogen we finaal om verantwoord om te gaan en te dialogeren - binnen de eigen traditie en met andere levensbeschouwingen - over beeldvorming. We gebruiken de resultaten van het project om actief in het veld de interculturele en interlevensbeschouwelijke dialoog aan te moedigen.

2.5 Beoogde effecten en resultaten

8 Welke effecten en resultaten wilt u met het project bereiken?

- **Voor KMS: het inhoudelijk aspect**

Inhoudelijk biedt dit thema een geschikte aanloop naar diverse voor KMS en voor haar partners belangrijke onderwerpen, die stuk voor stuk sensibiliserend kunnen werken:

- ✓ Religieuze kunst met een (negatieve) boodschap duiden en het denkproces over die objecten en voorstellingen mee richting geven.
- ✓ De religieuze beeldtaal van religieuze kunst (opnieuw) aan bod laten komen.
- ✓ Het omgaan met beeldvorming (historisch) kaderen en verdiepen.
- ✓ Illustreer hoe het hanteren van beeldvorming door politieke, maatschappelijke en religieuze leiders vroeger en ook nu nog een rol speelde/kan spelen.
- ✓ Informeren hoe de visie op en ook de praktijk van de religieuze en levensbeschouwelijke

gemeenschappen betreffende het omgaan met andersgelovigen en andersdenkenden door de tijden heen sterk geëvolueerd is. Via de toelichting bij bepaalde artistieke voorstellingen kan dat geëxpliciteerd worden.

- ✓ Oude en nieuwe vormen van discriminatie naast elkaar kunnen leggen.
- ✓ De feitelijke dialoog tussen religieuze en levensbeschouwelijke gemeenschappen over de moeilijkheden, kansen en gunstige evoluties aangaande de wederzijdse beeldvorming mogelijk maken.
- ✓ Positieve beeldvorming zo breed mogelijk communiceren.

• **Voor de erfgoedsector en de academische partners: het kunsthistorisch aspect**

- ✓ De kerkgemeenschappen en andere religieuze of levensbeschouwelijke gemeenschappen betrekken in manieren om 'beladen' religieuze kunst beter te duiden en uit te leggen naar een breed publiek.
- ✓ Bezoeker aan het denken zetten.
- ✓ Relevante objecten, plaatsen, immaterieel erfgoed en historische momenten naar voren halen en onder de aandacht van het brede publiek brengen.
- ✓ De 'beladen' religieuze iconografie van vroeger tot nu heel adequaat contextueel in beeld brengen, beantwoordend aan eigentijdse onderzoeksvragen en gekaderd in een maatschappelijk relevant kader betreffende 'omgaan met diversiteit'.
- ✓ Uitdiepen van beeldvorming van in de 19de en 20ste eeuw, een periode van confrontatie tussen de grote ideologieën (kerk, modernisme, socialisme...). Deze beeldvorming werd minder uitgedrukt in publieksgerichte religieuze kunst maar meer in krantencartoons, posters, ...
- ✓ De bestaande maar nog verder te ontwikkelen online databanken in verband met erfgoed verder optimaliseren, door hen ons onderzoeksresultaat en nuttige tips i.v.m. zoektermen aan te reiken.
- ✓ De lokale actoren op nieuwe inhoudelijke manieren naar de religieuze kunst laten kijken.
- ✓ De representatieve staalkaart van objecten (inclusief bijhorend logboek) wordt via de stuurgroep of aan het einde van het project integraal ter beschikking gesteld aan organisaties uit het erfgoedveld en/of beheerders van erfgoeddatabanken.

9 Welke methodieken hanteert u om de beoogde effecten en resultaten te bereiken?

- Uitlegfolder en interactieve webpagina ontwikkelen in het eerste jaar waar de context van ons project, de benadering van het onderwerp en de oproep aan erfgoedverenigingen voor het indienen van verdere voorbeelden of suggesties klaar en duidelijk uitgelegd zijn.
- Uitwerken van een dynamische website die zoals de folder zal fungeren.
- Gegidste tours of routes voor geïnteresseerden (in steden of landelijke gebieden) om het bestaande materiële en immateriële erfgoed inzake ons thema ook effectief en met duiding te ontsluiten.
- Reizende tentoonstelling die eerst centraal en daarna lokaal georganiseerd wordt waarin voorbeelden van deze objecten uit religieuze gebouwen of musea op uitgewerkte roll-ups omstandig geduid worden. Deze roll-ups worden uiteindelijk als duiding bij de verschillende objecten waarover ze handelen lokaal geplaatst.
- Een minipublicatie die een overzicht geeft van representatieve beeldvorming en als achtergrond ter beschikking wordt gesteld aan de bezoekers tijdens de tentoonstellingen.
- Uitwerken van pakketten voor groepen en leerkrachten die met de voorbeelden en de (inherente) boodschappen die aan bod komen in deze religieuze kunst aan de slag willen gaan om bepaalde

wederkerige 'vijandsbeelden' bespreekbaar te maken.

- Aanzetten geven om in opleidingen en in het vormingswerk deze beeldvorming over 'de ander' ook effectief aan bod te laten komen aan de hand van het onderzochte materiaal.
- Docenten, studenten (lerarenopleiding) en leerlingen SO betrekken in het zoeken van voorbeelden en analyseren van deze religieuze kunst. Via hun inbreng uitgewerkte voorstellingen van deze 'beladen' religieuze kunst aan bod laten komen.
- Tot kennisverspreiding via een overkoepelende publicatie komen over dit thema.
- Dialoog opzetten met personen met een migratieverleden die zich hier slachtoffer voelen van beeldvorming maar die in de landen van herkomst eventueel andere verhoudingen hebben tot bepaalde religieuze en levensbeschouwelijke gemeenschappen of cultuurgroepen.
- Studiedag over de resultaten van het project.
- In overeenkomst met de academische partners, de bestaande databanken voeden met nog concretere zoektermen inzake ons projectthema ('de jood', 'de moslims', 'ketterij'...)
- Een stuurgroep van experts oprichten die op regelmatige basis zal samenkomen om dit project nauwgezet te coachen vanuit diverse complementaire invalshoeken (kunsthistorische, kerkhistorische interculturele, pedagogisch-didactische, toeristische, lokale erfgoed expertise...).

---

10 Welke acties onderneemt u opdat de gerealiseerde effecten en resultaten na afloop van de projectsubsidie niet verloren gaan?

- ✓ De roll-ups zullen terechtkomen bij de concrete religieuze kunstvoorstellingen waarover ze 'spreken', zodat ze als blijvende concrete duiding kunnen dienen voor elke passant/bezoeker/toerist/... bij dat gegeven object. Daarbij worden de objecten en de verhouding waarover ze 'spreken', in een context van vroeger en nu geplaatst. Er wordt gekeken naar de opdrachtgever en kunstenaar toen en waar de religieuze gemeenschap (instituut en gelovigen) en haar verhouding tot diversiteit (religieus, levensbeschouwelijk, maatschappelijk) nu staat.
- ✓ Blijvend gebruik van de minipublicatie.
- ✓ Toeristische brochures, uitgewerkte bruikbare plannetjes en andere publicaties blijvend aanbieden.
- ✓ Didactische leermiddelen voor leerlingen SO, uitgewerkt in samenwerking met HUB en na consultatie van de leerplancommissies geschiedenis, esthetica, ... van het VVKSO.
- ✓ Wandel of fietsroutes (met gidsen) verder uitwerken en blijven aanbieden langs gebouwen met relevante voorbeelden die al een bepaalde kadering gekregen hebben.
- ✓ Concreet de geteste vormen van levensbeschouwelijke ontmoeting ook na de projectperiode verder zetten. Dat laatste is immers een belangrijke doelstelling voor onze organisatie
- ✓ De dialoog tussen de religieuze en levensbeschouwelijke gemeenschappen over dit onderwerp blijvend activeren.

---

11 Op welke wijze maakt u de resultaten kenbaar en stelt u deze, samen met de opgedane expertise, ter beschikking van het cultureel-erfgoedveld?

- Via de promofolder en de interactieve website. Die geven dan een schets van het project en verspreiden

de oproep voor het inbrengen van verdere voorbeelden.

- De minipublicatie is een overzicht van de representatieve voorbeelden en hun belanghebbende context.
- Via de stuurgroep en de organisaties die de leden vertegenwoordigen.
- Studiedag in samenwerking met de partners en met geïnteresseerde en ondersteunende academici.
- Het uitgewerkte model wordt ook ingepast in de Erfgoeddagen.
- Aansluiting bij lokale erfgoedinitiatieven (cf. Turnhout, Brugge).
- Via toeristische brochures.
- Contacten met provinciale en stedelijke erfgoedconsulenten en met respectievelijke museumconsulenten.
- Netwerk van de eigen organisatie en van de partners.
- Via de geëigende kanalen (heemkunde Vlaanderen) naar en in directe uitwisseling met de erfgoedgemeenschap (erfgoedcellen en de heemkundige kringen).
- Via de representatieve staalkaart (geografisch en thematisch verspreid).

2.6 Doelgroepen

12 Welke doelgroepen wilt u met het project bereiken?

- Breed publiek via momenten zoals erfgoeddagen of door deelname aan door dit project ondersteunde lokale initiatieven (Turnhout, Brugge,...).
- Toeristische organisaties.
- Diverse groepen uit het allochtone en autochtone middenveld die negatieve beeldvorming kennen maar die ook met hun eigen vragen rond erfgoed zitten.
- Leerlingen en leerkrachten secundair onderwijs.
- Studenten en docenten lerarenopleiding hogere studies.
- Musea en hun publiek.
- Erfgoedsector.
- Socio-culturele middens.
- Heemkundige kringen.

13 Welke kanalen en middelen zet u in om die doelgroepen te bereiken?

- Website en publicaties van de eigen organisatie (centrale en regionale netwerken).
- Website en publicaties van de partners.
- Op themadagen en in nieuwsbrieven van organisaties in het werkveld.

2.7 Landelijke relevante dimensie

U hoeft de vragen in deze rubriek alleen te beantwoorden als u een aanvraag indient voor een ontwikkelingsgericht cultureel-erfgoedproject.

14 Wat is de landelijke relevantie van het project?

Het gehele project is een stimulans om publieksgerichte religieuze kunst, erfgoed, bestaande collecties,... overal in Vlaanderen en Brussel opnieuw te bekijken en patronen van beeldvorming - dikwijls uit gelijkaardige periodes waarbij gelijkaardige concepten steeds terugkomen - aan het licht te brengen. Daarbij ontwikkelen we verbanden en begrippenkaders om dit materieel en immaterieel erfgoed te duiden voor een zo breed mogelijk publiek. Dat publiek wordt via de acties uitgenodigd om te participeren in deze nieuwe contextuele benadering van het erfgoed.

Het brede publiek in Vlaanderen en Brussel wordt via deze nieuwe benadering en duiding van belangrijke stukken uit het erfgoed en op basis van de historische inzichten:

- gesensibiliseerd voor de blijvende actualiteit van het erfgoed,
- uitgenodigd om - op basis van wetenschappelijk onderbouwde achtergrondteksten bij erfgoedstukken (historische context, betekenis, opdrachtgever, ideologische achtergrond) en de confrontatie met de

actuele visie van religieuze tradities en van de samenleving - te reflecteren over een verantwoord omgaan met andere levensbeschouwingen en diversiteit,

- vanuit een correcte benadering van het verleden gestimuleerd tot interculturele en interlevensbeschouwelijke dialoog nu.

In de marge van het project zal er naar aanknopingspunten met gelijkaardige projecten in andere Europese landen gezocht worden.

Bestaande databanken over erfgoed in Vlaanderen en België kunnen zowel in hun zoektermen als in hun inhoudelijke beschrijving van erfgoedobjecten geoptimaliseerd worden vanuit de in dit project opgedane inzichten, o.a. via de representatieve inventaris.

2.8 Internationaal belang van het project

U hoeft de vragen in deze rubriek alleen te beantwoorden als u een aanvraag indient voor een internationaal cultureel-erfgoedproject.

15 Wat is de internationale relevantie van het project?

16 Op welke wijze bevordert het project de internationale samenwerking en uitwisseling?

17 Wat is de relevantie van het project voor het cultureel-erfgoedveld in Vlaanderen?

3 Concrete uitwerking van het project

18 Beschrijf de concrete uitwerking van het project door middel van een stappenplan met gedetailleerde timing.

2012:

- Uitwerken folder (750 exemplaren) ter bekendmaking van ons project (met inzendmogelijkheid). Doelpubliek: erfgoedcellen, heemkundige kringen en ook het brede publiek (februari-maart 2012).
- Uitwerken interactieve website voor lokale actoren voor het opzoeken van informatie over ons project en het gemakkelijk invoeren van lokale voorbeelden, zodat het project meer lokaal zou gedragen zijn (februari-april 2012).
- Wetenschappelijke exploratie en uitwerking en exploratie van de resultaten en inzichten van het voortraject (voorjaar 2012).
- Verdere zoektocht naar relevante voorbeelden in andere Vlaamse regio's en zoektocht naar /contactname met lokale partners via de eerste brochure die het project professioneel maar ook toegankelijk uitlegt en die de mogelijkheid schept (voorwerp)suggesties of opmerkingen terug te sturen.
- Het omstandig duiden van de religieuze kunst. Hiervoor zal per representatief object een logboek bijgehouden worden (geheel 2012).
- Uitwerken van een Brusselse gegidste testroute toegespitst op leerkrachten (najaar 2012).
- Eerste aanzet uitwerken reizende roll-up tentoonstelling rond de religieuze objecten (en het immateriële erfgoed) die in verband staan met ons project (zomer 2012).
- Mogelijke bijdrage aan de erfgoeddag 2012 met als thema 'Helden' (februari-april 2012).
- Periodiek overleg met samenwerkende partners in de stuurgroep (geheel 2012).
- Aandacht voor positieve beeldvorming.

2013:

- Realiseren rondreizende tentoonstelling met duidende roll-ups over toonaangevende, representatieve (negatieve en/of ook positieve) religieuze kunstobjecten uit de verschillende regio's in Vlaanderen en uit Brussel. Deze tentoonstelling, die op verschillende plaatsen zal komen te staan, zal uit 30 uitgewerkte roll-ups bestaan (voorjaar 2013).

- Uitwerken van een aantal lokale gegendste routes in samenwerking met lokale partners:
  - ✓ Eerste helft 2013 Turnhout i.s.m. Stadsbestuur en Begijnhofmuseum
  - ✓ Tweede helft 2013 Brugge i.s.m. Directie Brugse musea en consulent Brugs religieus erfgoed
- Evaluatie van de Brusselse testroute en aanzet voor regelmatige planning van deze gegendste route met partnerorganisaties (voorjaar 2013).
- Werken aan producten voor onderwijs en vorming. Uitwerken van educatiepakket (150 exemplaren) voor leerkrachten die met de voorbeelden van de religieuze kunst aan de slag willen gaan (om bijv. de wederkerige 'vijandsbeelden' bespreekbaar te maken). Samenwerking met lerarenopleiding om leerkrachten-in-opleiding aan te zetten dit project rond 'beladen' religieuze kunst in welbepaalde regio's uit te werken.
- Aanzet tot andere lokale initiatieven (waarschijnlijk Mechelen, Antwerpen, Leuven...) vanuit de opgedane ervaringen met andere lokale initiatieven en op basis van ondertussen gegroeide lokale partnerships (2013-2014).
- Contacten met gidsenorganisaties uit de diverse regio's en steden.
- Periodiek overleg met partners in de stuurgroep.
- Verdere zoektocht naar relevante voorbeelden in andere Vlaamse regio's.
- Voorbereidend werk slotpublicatie met catalogus.
- Voorbereidend werk studiedag 2014.
- Voorbereidend werk contacten verschillende levensbeschouwelijke en religieuze gemeenschappen.

2014:

- Realiseren slotpublicatie met betrekking tot het gehele project (150 exemplaren).
  - 10 gegendste routes in Vlaams-Brabant, Antwerpen, Oost-Vlaanderen, ...
  - Minipublicatie met overzicht project voor bezoekers tentoonstelling (oplage 1500 exemplaren).
  - De rondreizende tentoonstelling met roll-ups van objecten uit verschillende regio's zal nu lokaal georganiseerd worden. De desbetreffende roll-ups komen nu bij de objecten in kerken, religieuze gebouwen of musea waarover ze spreken. Deze informatie over de verschillende objecten en immaterieel erfgoed zal in overeenkomst met de lokale verantwoordelijken als duiding definitief bij de verschillende individuele objecten geplaatst worden. Bestaande betekenisvolle objecten worden dus uiteindelijk dankzij het project via onderbouwd materiaal lokaal in de kijker geplaatst en geduid.
  - Concrete aanzetten geven in opleidingen en het vormingswerk waarbij het reflectieproces beeldvorming over 'de ander' ook effectief ontleed wordt aan de hand van het door het project onderzochte materiaal.
  - Organisatie van een studiedag i.s.m. de stuurgroep, de lokale partners, de geïnteresseerde/ondersteunende academici en specialisten uit het buitenland (minimum 100 deelnemers).
  - Zorgen voor de doorstroming van de resultaten van het project naar het cultureel-erfgoedveld, onderwijs en sociaal-cultureel werk.
  - Effectieve stappen ondernemen en concrete dialooginitiatieven opzetten om het reflectieproces over deze historische en eventueel actuele negatieve/positieve beeldvorming in andere gemeenschappen, levensbeschouwelijke tradities of cultuurgroepen aan te moedigen.
  - Via de gefinaliseerde inventaris een aanbod doen aan de beheerders van databanken in het erfgoedveld om - in overeenkomst met hen - deze databanken te voeden met nog concretere zoektermen inzake de onderzoeksdomeinen van het project (bij voorbeeld 'de jood', 'de moslims', 'ketterij'...).
-

Bijlage 2: begroting met toelichting

De begroting

- 1 Als afzonderlijke bijlage bij dit formulier hoort een Excelformulier dat u als sjabloon moet gebruiken voor het opstellen van de begroting. Deze afzonderlijke bijlage dient u te downloaden van de website www.kunstenenerfgoed.be: klik achtereenvolgens op Erfgoed > Projectsubsidies > Formulieren.

Toelichting en gedetailleerde bespreking van de begroting

- 2 In deze rubriek geeft u een toelichting bij de manier waarop de bedragen die in de begroting vermeld staan, berekend werden. Dit is een belangrijk element bij de beoordeling van uw aanvraag. U moet de verschillende uitgaven en inkomsten zo veel mogelijk in detail bespreken zodat daaruit een beeld gevormd kan worden over de concrete uitvoering van het project. U kunt dat onderbouwen door offertes, berekeningswijze, gelijkaardige kostenberekeningen en dergelijke te vermelden of als bijlage bij deze aanvraag te voegen. Op basis van de begroting en de toelichting moet in detail duidelijk zijn hoe het subsidieerbare bedrag gespendeerd zal worden en waarom die uitgaven voor het project noodzakelijk zijn.

Toelichting bij de subsidieerbare kosten

- 3 Geef hieronder een toelichting bij de subsidieerbare kosten.

Personeelskosten: KMS volgt de loonbarema's van PC 329 en voor de vereisten van de functie in dit project het loonbarema L1. De basis is vijf jaar anciënniteit, gezien de noodzakelijke ervaring voor de goede uitvoering van dit project. In de kosten werden enkel brutoloon, vakantiegeld, eindejaarspremie en RSZ opgenomen. Er werd voor fase 2 en 3 een procentuele verhoging van 2% toegepast voor indexering/anciënniteitsverhoging. Attentie (fase 1: 11 maanden/ fase 2 en 3: 12 maanden tewerkstelling).

Aankopen duurzame goederen: betreft aankoop van een PC (eindstation), scherm, toetsenbord en toebehoren op basis van geldende tarieven bij basisleverancier van KMS vzw. + aankoop digitaal foto toestel Panasonic Pixmania, op basis van geldend tarief bij FNAC, Vandenborre en Mediamarkt.

Telefoon en internet: betreft prognose op basis van resultatenrekening KMS 2010 omgerekend naar één extra medewerker

Verplaatsingskosten: betreft prognose op basis van de werkopdrachten in Fase 1-2 en 3 naar verschillende centrumsteden en gemeenten betrokken in de projectuitbouw

Fotocopies: betreft prognose op basis van te voorziene stuurgroep- en expertenvergaderingen per fase

Verzendingskosten: betreft prognose op verzendingen van uitnodigingen en publicaties in verschillende fases van het project.

Publicaties, website en fotografie: deze kosten zijn berekend op basis van een gemiddelde van prijsoffertes die eind augustus bij grafische ontwerpers werden opgevraagd. Het betreft telkens opmaak, druk- en leveringskosten BTW inclusief.

Gegidste rondleidingen: kosten op basis van geldende tarieven in grootsteden

Studiedag fase 3: deze kost voor een studiedag voor 100 deelnemers en werd berekend als volgt

- uitnodiging (850,00€), inleiders (1250€), transport heen/terug vanuit London 162€, Parijs 135€ en Amsterdam 121€, overnachting in Antwerpen 3 personen (225€), huur zaal en infrastructuur (1500€), Studiedagdocumenten deelnemers (500€), catering (1500€), rondleidingen in Antwerpen (600€)

Documentatie: kosten voor de aankoop van voor het project noodzakelijke naslagwerken en literatuur, indien niet beschikbaar langs bibliotheekopzoeking.

Toelichting bij de verwachte opbrengsten

- 4 Geef hieronder een toelichting bij de verwachte opbrengsten.

KMS voorziet drie mogelijke bronnen van inkomsten uit het project:

- verkoop van publicaties: betreft de educatieve mappen, de minipublicatie voor bezoekers aan erfgoedobjecten en slotpublicatie/catalogus. De opbrengstberekening werd gemaakt op basis van 50% verkoop op de productieprijzen.
- Bijdragen voor rondleidingen/routes
- Bijdrage van deelnemers aan de slotstudiedag (100 x 15€)

Toelichting bij het niet-subsidieerbare gedeelte van het project

- 5 Geef hieronder een toelichting bij de niet-subsidieerbare inbreng.

Inzet van eigen personeel:

Betreft inzet van adjunct-coördinator (L1) voor beperkte supervisie op de taakuitvoering van de projectmedewerker

Betreft inzet van administratieve medewerker (A1) voor ondersteuning voor verzendingen, nalezen en taalcorrectie, logistieke assistentie bij publieksgerichte activiteiten

Ter beschikking stellen van materialen en lokalen:

Betreft kosten voor huur KMSruimte, gebruik vergaderzalen KMS en gebruik van logistiek bureelmateriaal

Kosten gedragen door andere projectpartners:

Betreft kosten voor ter beschikkingstelling van vergaderzalen door drie projectpartners: 18 x 75 euro/ dagdeel

Betreft kosten voor ter beschikkingstelling expertise en werkuren stafmedewerkers door vijf projectpartners (141,5 euro per dag x 12 dagen per fase) (incl. indexering 2% voor fase 2 en 3)

Verzekeringen: betreft verplichte arbeidsongevallenverzekering en hospitalisatieverzekering (extra legaal voordeel naar KMS arbeidsreglement)

Bijlage 3: samenwerkingfiches – samenwerking en netwerking met andere culturele organisaties

Per partner moet u een fiche invullen en laten ondertekenen.

Samenwerking en netwerking met partner 1

Beschrijving van partner 1

- 1 Geef een korte beschrijving van de eerste partner waarmee u samenwerkt voor dit project.

Rol en inbreng van partner 1

- 2 Geef een gedetailleerde beschrijving van de rol en inbreng van partner 1 in het project.

Inhoudelijke, methodologische en financiële inbreng van partner 1

- 3 Wat is de inhoudelijke, methodologische of financiële inbreng van partner 1 in het project?

Ondertekening door partner 1

- 4 Laat dit formulier ondertekenen door partner 1.

datum dag   maand   jaar

handtekening

voor- en achternaam

functie

Samenwerking en netwerking met partner 2

Beschrijving van partner 2

5 Geef een korte beschrijving van de eerste partner waarmee u samenwerkt voor dit project.

.....

Rol en inbreng van partner 2

6 Geef een gedetailleerde beschrijving van de rol en inbreng van partner 2 in het project.

.....

Inhoudelijke, methodologische en financiële inbreng van partner 2

7 Wat is de inhoudelijke, methodologische of financiële inbreng van partner 2 in het project?

.....

Ondertekening door partner 2

8 Laat dit formulier ondertekenen door partner 2.

datum dag   maand   jaar

handtekening

voor- en achternaam

functie

.....
.....
.....

Samenwerking en netwerking met partner 3

Beschrijving van partner 3

9 Geef een korte beschrijving van de eerste partner waarmee u samenwerkt voor dit project.

.....

Rol en inbreng van partner 3

10 Geef een gedetailleerde beschrijving van de rol en inbreng van partner 3 in het project.

.....

Inhoudelijke, methodologische en financiële inbreng van partner 3

11 Wat is de inhoudelijke, methodologische of financiële inbreng van partner 3 in het project?

.....

Ondertekening door partner 3

12 Laat dit formulier ondertekenen door partner 3.

datum dag   maand   jaar

handtekening

voor- en achternaam

functie

.....
.....
.....